

01

К17

Хмельницька обласна бібліотека
імені М. ОСТРОВСЬКОГО

КАЛЕНДАР

знаменних і пам'ятних дат
Хмельницької області
на 1971_____

м. Хмельницький

01
K17

ХМЕЛЬНИЦЬКЕ ОБЛАСНЕ УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ
ДЕРЖАВНА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ім.М.ОСТРОВСЬКОГО

Бібліографічний відділ

КАЛЕНДАР

ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ХМЕЛЬ-
НИЧЧИНИ НА 1971 рік

Хмельницька ОУНБ

1160674

м.Хмельницький, 1970р.

П Е Р Е Д М О В А

"Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини", який видається з 1966 року, має на меті допомогти бібліотечним працівникам, вчителям, агітаторам і краєзнавцям у добірї та пропаганді літератури, у відзначенні пам'ятних дат і знаменних подій у громадсько-політичному житті нашої області.

До ювілейних дат подаються довідки з списками рекомендованої літератури.

Користуючись матеріалами, вміщеними в календарі, бібліотечні працівники можуть організувати до окремих пам'ятних дат книжкові виставки, оформити бібліотечні плакати, тематичні та літературні вечори, усні журнали тощо.

В бібліотеках рекомендується мати постійну виставку "Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини".

Слід пам'ятати, що списки літератури, які подаються в "Календарі", необхідно поповнювати новими матеріалами, зокрема з періодичної преси.

В складанні довідок до "Календаря знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини" на 1971 рік брав участь голова обласного краєзнавчого товариства С.К.ГУМЕНЮК.

С І Ч Е Н Ї

80 560-річчя з часу заснування Летичева
/ 1411-1971 /

Летичів – селище міського типу, центр Летичівського району – розташований на мальовничій низовині, при впадінні річки Вовк у Південний Буг. Населення 9.1 тис.чол.овік.

Вперше згадується в історичних документах з 1411 року. З 1429 року перебуває в реєстрі міст Поділля, з 1601 року повітовим центром Подільського воєводства. Для захисту міста від нападів татар тут в кінці XVI ст. будується фортеця, залишки якої збереглися до наших днів.

Летичів перебував в районі активних дій періоду визвольної війни українського народу в 1648-1654рр., антифеодальних повстань в 1703, 1734, 1750, 1768рр. Тут вирувало селянське повстання і в першій третині XIX ст. під керівництвом Устима Кармалюка.

У квітні 1793 року Летичів в числі земель Поділля возз'єднується з російською державою. В 1796 році він стає повітовим центром Подільської губернії. В першій половині XIX ст. спостерігається дальше пожвавлення міського життя Летичева. У 1850 році тут налічувалося 4911 чоловік населення, в два рази більше порівняно з 1793 роком. За даними перепису 1897 року, тут проживало 7248 чоловік. З числа міщан кустарним промислом займалося 2053 чол., торгівлю 2036 чол. У 1905 році в місті налічувалося 15 підприємств. Серед них: тютюнова фабрика, пивоварний, миловарний, медоварний заводи і три млини. Всі підприємства випускали за рік продукції на суму 67.1 тис.крб.

В 1905 році в Летичеві організовується соціал-демократична група під назвою "Соціал-демократичний колектив", яка відіграла важливу роль в розгортанні аграрних виступів селян повіту.

Після повалення самодержавства в Летичеві 23 березня 1917 року створюється Рада робітничих і солдатських депутатів, в травні вона об'єднується з Радою селянських депутатів. Після перевиборів у жовтні 1917 року Рада стала більшовицькою.

Трудящі Летичева палко вітали перемогу Великого Жовтня, декрети Радянської влади про мир, про землю і "Декларацію прав народів Росії". 23 листопада 1917 року вся влада в місті перейшла до Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів.

Робітничо-селянські маси міста і повіту самовіддано боролися з іноземними загарбниками і внутрішньою контрреволюцією в 1918-1920 рр під керівництвом підпільно-більшовицької організації, яку очолював активний борець за владу Рад на Поділлі Лука Панасюк.

Остаточно місто було визволено 15 листопада 1920 року. В 1923 році, після ліквідації повітів, Летичів отав районним центром, а в 1924 році його віднесено до категорії селищ міського типу.

Багато попрацювали трудящі Летичева, щоб відбудувати і впорядкувати своє селище. Тільки протягом 1921-1924 років громадські організації провели понад 160 суботників і недільників, в яких взяло участь близько 23 тисяч чоловік. Особливо активну участь в них брали комуністи, комсомольці, члени професійних спілок.

Протягом перших п'ятирічок промисловість Летичева, що складалася з мебльового комбінату, цегельного заводу, маслозаводу, хлібзаводу, 5 артілей промислової кооперації, електростанції, друкарні, перевершила випуск товарної продукції порівняно з 1910 роком з 40.9 разів.

В 1929 році в передмісті^Х Летичева-Покосівці і Завок створюються сільськогосподарські артілі "Червоний шахтар" та "Хлібороб". В 1932 році в них було об'єднано 262 селянських двори /97 процентів/ і 946 гектарів землі /99 процентів/. Через рік у Летичеві повністю завершується колективізація селянських господарств.

Полум'яним пропагандистом соціалістичної перебудови села була районна газета "За більшовицькі темпи", яка почала виходити в 1931 році. Неоціненну допомогу в господарсько-економічному зміцненні колгоспів надала Летичівська МТС. В 1934 році колгоспи райцентру вийшли в число передових в районі.

За роки перших п'ятирічок Летичів прикрасився новими благоустроєними вулицями, гарними будинками, скверами, парком. Поліпшили роботу медичні заклади. В селищі була аптека, амбулаторія, лізарня на 70 ліжок, в якій працювало 9 лікарів і 128 чоловік середнього медичного персоналу.

В 1940-1941 роках у Летичеві працювало дві середні, семерічна і початкова школи. 59 вчителів навчало 1306 учнів.

Трудящих обслуговував Будинок культури, 7 червоних кутків, 2 бібліотеки з книжковими фондами 14298 книг. До 1938 року завершується ліквідація неписьменності і малописьменності.

Творче праця трудящих Летичева була перервана віроломним нападом на нашу країну німецько-фашистських орд. 17 липня 1941 року гітлерівці увірвалися в селище і встановили в ньому режим кривавого терору.

За період тимчасової окупації гітлерівські кати вбили і замучили 7200 радянських громадян селища і району, вивезли на каторжні роботи до рейху 2162 юнаків і дівчат. Повністю знищили міську частину Летичова, на яку припадало 53 проценти житлових будинків. Крім цього, були зруйновані всі промислові підприємства, культурно-освітні і медичні заклади.

23 березня 1944 року радянські війська 18 армії 1-го Українського фронту визволили Летичів. Трудящі міста приступили до відбудови свого селища. Протягом перших трьох місяців відновили роботу хлібазавод, три магазини, їдальня. Розгорнули роботу всі культурно-освітні установи і медичні заклади.

В селищі діють заводи: будівельних матеріалів і нафто-завод, мебльова і швейна фабрики, промисловий, харчовий і побутовий комбінати, міжколгоспбуд, об'єднання "Сільгосптехніка", електростанція, автопарк, друкарня, лісгоспзаг, шляхові підприємства.

В результаті широкого розмаху житлового будівництва Летичів розширився і з'єднався з с. Залетичівкою. В 1964 році село вилучено до складу Летичівської селищної Ради. На території Залетичівки розташоване багатогалузеве господарство колгоспу ім. Щорса. В 1961-1965 рр. колгосп в середньому збирав з гектара по 15 цнт. зернових, а в 1966-1969 по 20-25 цнт, пшениці по 30,8 цнт.

За післявоєнні роки широко розгорнулося будівництво в селищі. Виникли нові житлові масиви з вулицями Кармалюка, Мануїльського, Чапаєва, Кушнієва, Фрунзе, Котовського, Щорса, Толстого, Гагаріна, на яких кресується нині понад 500 нових будинків.

Селище потонає в зелені садів, скверів, парків. У центрі біля Будинку культури, в 1967 році встановлений пам'ятник В.І. ЛЕНІНУ; в парку - монумент воїнам, що загинули в боях з гітлерівцями, визволяючи Летичів.

Розширюється торговельна мережа. У 1968 році працювало 29 магазинів і 16 підприємств громадського харчування.

В селищі є районна лікарня на 160 ліжок, диспансер на 60 ліжок. В медичних закладах райцентру трудяться 220 медичних працівників, в т.ч. 35 лікарів. В дитячих садках і яслах виховується понад 500 дітей. Неухильно підвищується культурний і загально-освітній рівень населення. В селищі функціонує 2 середні, 3 початкові школи, школа робітничої молоді і середня заочна школа, нараховується 121 педагог, навчається 1844 учнів. В 1967 році відкрито музичну школу-семирічку.

Багатогранну роботу веде районний Будинок культури, хоровий, драматичний і танцювальний колективи користуються великою популярністю в районі, області. В двох районних бібліотеках близько 60 тисяч книг. Бібліотеками охоплено 5 тисяч читачів.

В Летичеві виходить районна газета "Колгоспна правда", працює редакція міського радіомовлення. Трудящі селища передплачують по 1530 примірників газет і журналів на кожну тисячу чоловік. Усі двори селища радіофіковані.

В місті народилися і жили визначні діячі науки, культури і мистецтва: у 1891 році - літературознавець і бібліограф О.В.Багрій, у 1871 році - живописець, заслужений діяч мистецтв УРСР М.Г.Бурачек, в 1904 році - фізик, член кореспондент АН УРСР Н.Д.Моргуліо, в 1891 році - вчений в галузі гірничої справи, заслужений діяч науки УРСР І.М.Печук.

З жовтня 1769 року по травень 1770 року в Летичеві розміщався штаб-квартира командуючого Першою російською армією О.П.Румянцева. В 60 роках XIX ст. тут проживав російський письменник-народник, авторлюбимої пісні В.І.Леніна "Замучен тяжелой неволей" Г.О.Мачтет.

Л і т е р а т у р а:

1. Летичів - В кн.: Українська Радянська енциклопедія. Т.8. К., 1969. с.ІІІ.
2. Борецький В. і Джокулда П. Летичів. Ювілейний переклик районів. /До 50-річчя Радянської влади/. - "Рад. Поділля", 1967, 3 лютого.
3. Гражданская война на Украине. Сборник документов и материалов. В 3-х т., 4-х кн.: Т.І. К., "Наукова думка", 1967. Летичів - с.146, 337, 398, 522, 650, 687.
4. Гринчук М. Вулиця його імені. /Про старого комуніста організатора Летичівської "республіки" М.І.Максимчука/. "Борчагінець", 1969, 14 червня.
5. Дубинський І., Шевчук Г. Червоне козацтво. /Історичний нарис/. К., Політвидав України, 1965. Летичів - с.58, 119, 157.
6. Зеленюк І.С. 1917 на Поділлі. Львів, "Каменярь", 1966. Летичів - с.37, 121, 128, 131, 137.
7. Осліковська О. Перший Летичівський комуністичний осередок. З історії районної партійної організації. - "Колгоспна правда", 1967, 12, 17, 19 жовтня.
8. Осліковська О. Великі події в маленькому місті. /Нарис про Летичів і революційні події в ньому в 1917-1920 роках/. - "Колгоспна правда", 1967, 25, 28 лютого 4, 16, 21, 23, 25, 28 березня, 4 квітня.
9. Поділля у Великій Вітчизняній війні /1941-1945рр./. Збірник документів і матеріалів. Львів, "Каменярь", 1969. Летичів - с.8, 81, 82, 291, 300-302.
10. Сис Т. Башта над Чорним шляхом. /Історія Летичева/. - "Рад.Поділля", 1968, 15 грудня.
11. УРСР в період громадянської війни 1917-1920рр. в 3-х т. Т.3. К., 1970. Летичів - с.264, 362, 363, 420, 423.
- Гуменюк С. Летичів /минуле і сучасне селища/. - "Рад.Поділля", 1965, 10, 17, 21 серпня.

ЛЮТИЙ

ДО 50-РІЧЧЯ З ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
ПЕДІНСТИТУТУ ім.В.ЗАТОНСЬКОГО.

/ 1921-1971 /.

Полудень віку... Для історії - це, можливо, одна
нитка. Але для учбового закладу - то хвилюючі неповторні роки,
з усіма атрибутами романтичної піднесеності і буденних, здава-
лось би, справ. Кам'янець-Подільський педінститут ім.В.П.За-
тонського не даремно називають Подільською "альма-матір'ю".
Протягом півстоліття, починаючи з 1921 року, інститут підготу-
вав і випустив понад 12 тисяч висококваліфікованих фахівців.

Розпочав свою діяльність інститут у лютому 1921 року.
В інституті були такі три факультети: фізико-математичний,
сільськогосподарський та соціальних наук.

Зараз інститут готує фахівців з спеціальностей: фізика,
математика, історія, українська мова та література, російська
мова та література, фізичне виховання, педагогіка і методика
початкової освіти, музика і спів. На п'яти факультетах навчаєть-
ся понад 4500 студентів, з них 1720 на денному, 2800 на заочному
відділеннях.

В інституті працює 165 викладачів, у тому числі 2
професори та доктори наук, 40 доцентів і кандидатів наук.
З 1944 року викладачі інституту підготували і захистили 40
кандидатських і 2 докторських дисертацій.

За неповними відомостями серед випускників інституту
професор, директор інституту фольклору і етнографії АН УРСР,
заслужений діяч мистецтв УРСР Грінченко М.О., професор Львівсько-
го університету Геренчук К.І., професор Чернівецького універси-
тету Молотківський, Герої Соціалістичної Праці Починок М.І. та
Тарасевич І.Ф., заслужені вчителі школи Української РСР Смердєв
Т.І., Прідеус М.М., Заболотна Н.М., Лавінська Є.К., Хоптяр П.Ф.,
Оленкевич Ю.В., доценти Горбенко Ю.П., Житкевич В.П., Томусяк
А.А., старші наукові працівники Присяжнюк Н.А., Бедриківська Н.Г.,
наукові працівники Роженко М.М., Кравченко О., письменники Масен-
ко Т., Л.Дмитерко, С.Божко, О.Кундзіч, І.Дніпровський, рекордсмен
світу з метання молота Бондарчук А., заслужені тренери УРСР
Турчин І., Писковіс В. та інші.

Викладацький колектив інституту бере активну участь
у політико-масовій роботі в місті та області, надає допомогу
школам. Авторські колективи викладачів підготували і видали
"Нариси історії Хмельницької обласної партійної організації",
брали активну участь у підготовці нарисів історії міст і сіл
області.

Останнім часом видано декілька посібників та підручників з різних предметів для вчителів та учнів /теоретична фізика, астрономія, методика викладання фізики, українська мова, методика викладання історії, методика шкільного навчання у початкових класах, тощо. Ведеться ряд досліджень з питань історіографії, археології, анатомії і фізіології.

Значно зросла матеріальна база інституту. Кабінети та лабораторії забезпечені найновішим обладнанням та літературою.

Л і т е р а т у р а

1. Постанова Ради Міністрів УРСР про привознення імені В.П.Затонського Кам"янець-подільському державному педагогічному інституту, 19 вересня 1968р. - "Прапор Жовтня", 1968, 1 жовтня.

2. Кам"янець-Подільський державний педагогічний інститут. - "В кн.: Українська радянська енциклопедія, Т.6. К., 1961, с.120.

3. Бейзер В. Доброго ранку! /Про учбові будні студентів Кам"янець-Подільського педінституту ім.В.Затонського/. - "Рад.освіта", 1969, 3 грудня.

4. Гнатенко І. Інститут - ювілеєві. /Кам"янець-Подільський педінститут/. - "Корчакінець", 1967, 18 серпня.

5. Гуменюк С. і Мещенин А. Хмельницька область. Путівник. Львів, 1969.

Кам"янець-Подільський педагогічний інститут. - 71, 72.

6. Давидюк І. У відповіді за майбутнього педагога. - "Рад. Поділля", 1970, 1 грудня.

7. Івах І. Нав педагогічний /Кам"янець-Подільський педінститут/. - "Корчакінець", 1968, 17 вересня.

8. Івах І. Місто студентів. /Стаття ректора Кам"янець-Подільського педінституту Хмельницької обл./ - "Робітнича газета", 1967, 28 липня.

9. Кам"янець-Подільський. Історико-архітектурний нарис. К., 1968.

Педагогічний інститут - с.110.

10. Коваленко О. Ідуть в науку молоді... із звіту голови Ради науково-студентського товариства /Кам"янець-Подільського педінституту/. - "Рад.студент", 1969, 3 квітня.

11. Найстаріший вуз. Назустріч 50-річчю Великого Жовтня. /Кам'янець-Подільський педагогічний інститут/. "Прапор Жовтня", 1967, 26 вересня.

12. Народна освіта, педагогічна наука в Українській РСР /1917-1967/. К., "Рад. школа", 1967. 482с.
м. Кам'янець-Подільський - с.30, 276.

13. Присяжнюк К. Сторінки історії /Кам'янець-Подільського інституту народної освіти/. - "Рад. студент", 1968, 16 травня, 13 червня.

14. Спігер В. Дорога у великий світ. "День освіти у Кам'янець-Подільському педінституті ім.Затонського/. - "Рад. Поділля", 1969, 7 вересня.

15. Ростикус Р.П. З історії Кам'янець-Подільського педінституту до Великої Вітчизняної війни. - В кн.: "Доповіді та повідомлення на звітній науковій сесії кафедр інституту за 1962 рік. Утези/. Кам'янець-Подільський держ. педагогічний інститут, 1963, с.25-28.

16. Тищенко В. Інститут і наука. /Наукова робота Кам'янець-Подільського педінституту/. - "Рад. Поділля", 1968, 3 серпня.

17. Цгорин-Гонтарук Г. Важливий імпульс. З історії нашого інституту. /Кам'янець-Подільський педінститут/. - "Радянський студент", 1967, 7 вересня.

**50 років з часу заснування Кам'янець-Подільського
сільськогосподарського інституту. /1921-1971/.**

На четвертому році Радянської влади, в час, коли партія і уряд вирішують найважливіші, найактуальніші питання внутрішньої і зовнішньої політики молоді Республіки Рад, не забуто і питання підготовки молодих кадрів для країни. Створюються курси, технікуми, а в перспективі інституту, університети. Саме в цей період створюється на Поділлі сільськогосподарський інститут, що правда, в порівнянні з тим, яким він став протягом 50 років, це був невеличкий заклад з вкрай обмеженою кількістю кваліфікованих викладацьких кадрів. Матеріальна база не давала змоги на всю широчінь розгорнути науково-практичну і навчальну роботу з студентами.

Протягом піввіку свого існування інститут виріс, став незпізнаним, перетворився у кузню висококваліфікованих, грамотних кадрів для сільськогосподарського виробництва області.

Досить сказати, що зараз в інституті п'ять факультетів: агрономічний, зоотехнічний, механізації сільського господарства, підвищення кваліфікації, заочний з трьома відділеннями, аспірантура. Працює факультет громадських професій з чотирма відділеннями.

В інституті навчається 3200 студентів, працює 130 викладачів, в тому числі 8 докторів наук та професорів, 77 кандидатів наук та доцентів. Лише за останні чотири роки викладачі інституту захистили чотири докторські та 36 кандидатських дисертацій. Науковці інституту видали 19 томів наукових праць.

З 1955 року в інституті здобули освіту і працюють в сільськогосподарському виробництві 3936 вчених зоотехніків та вчених агрономів.

Велику допомогу викладацькому колективу і студентству надає інститутська бібліотека. Книжковий фонд бібліотеки становить 234000 книг. Бібліотека передплатує 293 назви періодичних видань, веде книгообмін з 107 організаціями нашої країни, збирає літературу по сільському господарству Поділля. Інформаційну і масову роботу колектив проводить в тісній співдружності з кафедрами.

В інституті ведеться велика спорт-вно-масова робота. 17 видів спорту охоплено 900 чоловік. Лише за останні роки в інституті підготовлено 3 майстри спорту СРСР, 4 кандидати у майстри і 575 розрядників. За успіхи досягнуті в спортивно-масовій роботі інститут нагороджений Червоном прапором Української Ради "ДСТ "Буревісник" на вічне зберігання.

До 100-річчя від дня народження В.І.Леніна колектив інституту нагороджено ювілейним Червоном прапором міському КП України та міськвиконкому.

Л і т е р а т у р а

1. Кам'янець-Подільський сільськогосподарський інститут. В кн.: Українське радянське енциклопедія. Т.6. К., 1961, с.126.

2. Гуменюк С. і Мещанин А. Хмельницька область. Путівник. Львів, 1969.

Кам'янець-Подільський сільськогосподарський інститут с.73,74.

3. Зустрілися ветерани. /Про зустріч випускників 20-х і 30-х років Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту, що відбулась у червні 1969р./ - "Прапор Жовтня", 1969, 24 червня.

4. Калешник Д. На факультеті перепідготовки кадрів /Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інститут/. - "Рад.Поділля", 1969, 10 січня.

5. Кам'янець-Подільський. Путівник. Львів, 1965. Сільськогосподарський інститут. - 28,29с.

6. Сербін С. До вершин науки. /Про Кам'янець-Подільський сільськогосподарський інститут/. - "Корчаківець", 1969, 7 листопада.

7. Слободян М. Силами викладачів. /Новозбудований корпус сільськогосподарського інституту/. - "Рад.освіта", 1966, 28 травня.

8. Усик Г. Нові факультети. /Кам'янець-Подільський сільськогосподарський інститут/. - "Рад.Поділля", 1966, 2 липня.

9. Федоряк С. Спеціаліст і виробництво. /Про випускників Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інститут/. - "Рад.Поділля", 1969, 1 серпня.

10. Хомяк І. Пріціл - академічна група. /Студентське життя в Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті/. "Корчаківець", 1969, 29 травня.

14 березня

50-років з дня народження С.Д.КОЗАКА

/ 1921-1971 /

Багате і глибоко змістовне життя улюбленого слухачами співака, народного артиста УРСР Сергія Давидовича КОЗАКА. Він, як писала газета "Правда", "щасливо поєднує в собі обдарування і актора, композитора, і поета".

Понад 20 років своєї творчості віддав Сергій Давидович Київському державному ордену Леніна академічному театру опери та балету імені Т.Г.Шевченка. Це він відтворив для нас прекрасні сценічні образи Остапа, Чуба, Енея з опер Лисенка "Тарас Бульба", "Різдвяна ніч", "Енеїда"; незабутні його Султан в опері Гулака-Артемовського "Запорожець за Дунаєм", Горбенко в опері Г.Майбороди "Арсенал", Ріголетто в одноіменній опері Верді, Томський в "Піковій дамі" Чайковського тощо.

Життєвий шлях цього видатного діяча мистецтв, ім'я якого відоме зараз не тільки в нашій країні, а й за рубежом, розпочався в невеличкого подільського села Кривки Славутського району, де він народився 14 березня 1921 року в бідній, але співучій родині селянина. Ліси і луки Славутчини, її ріки і пагорби жилили першими, найсильнішими художніми враженнями його поетичну душу. Щирі земляки-подоляни щедро наділяли хлопчину найціннішими людськими якостями: чуйністю до чужого лиха, гордістю за чужі успіхи, прагненням боротись проти кривди у великому і в малому, непохитне бажання дарувати усім красу й радість...

Доля Сергія Козака така ж, як у багатьох сучасників: вчився у Кривинській сільській школі, вступив до загону піонерів, потім до лав комсомолу, дружив з прикордонниками, брав участь в художній самодіяльності.

У 1940 році закінчує Київсько училище зв'язу. Потім служба в армії. Тут командир роти Сергій Козак вперше виступає як співак.

Прізвище 1941 рік. Велика Вітчизняна війна. І знов типовою доля радянського громадянина - Сергій Козак на фронті. В боях при обороні Москви вступав в ряди комуністичної партії.

Мають припала до душі сміливому командирі військової служби, тому що після війни Сергій Козак вступав до військової Академії імені Фрунзе, а за порадою командування - ще й до Московської консерваторії.

У 1947 році він закінчує військову Академію, а через три роки - консерваторію з відзнакою.

Бідтоді ми слухаємо чарівний голос Сергія Козака, співаємо його пісні та романси, читаємо його вірші і ніколи не забуваємо глибоко поетичних і патріотичних слів з його поеми "Земле моя, доле моя":

Тобі, моя земле, я клятву даю:
Ніколи ні в зливу, ні в спеку,
Ні в мужній труді, ні в кривавім бою
Не зраджу! Близьку чи далеко
Пройти по життю ти назначила путь
З твого шляху не звернути!
На захід, на схід паровози ідуть,
А сонце встає з-за Славути".

Л і т е р а т у р а

1. Козак С. Українські народні пісні. В обробці для хору без супроводу. К., "Мистецтво", 1965, 43с.

2. Козак С.Д. Земле моя, доле моя. Сторінки щоденника. К., "Рад. письменник", 1963, 121с.

х х х

х

3. Козак Сергій Давидович. - В кн.: Українська Радянська Енциклопедія. Т.6, с.533.

4. Нагнибіда М. Про Сергія Козака. - В кн.: Козак С. Земле моя, доле моя. К., 1963, с.3-4.

5. Нагнибіда М. Актор, композитор, поет. - "Соц. культура", 1963, №17, с.3-4.

6. Подолян М. Впізнаю тебе, Поділля! - "Колгоспне село", 1964, 15 січня.

7. Сердюк П. Сторінки поетичного щоденника. - "Вітчизна", 1964, №2, с.204-208.

16 березня

100 років з дня народження М.Г.БУРАЧЕКА.

/ 1871 - 1942 /

Відомий український живописець-пейзажист, актор, театральний художник, заслужений діяч мистецтва УРСР Микола Григорович Бурачек народився 16 березня 1871 року в сім'ї дрібного чиновника, в м.Летичеві. З раннього дитинства його полонив прекрасний світ мистецтва. Та, перш ніж стати художником, він був актором.

Художню освіту одержав в Ірківській Академії мистецтв /1905-1910/. З 1910 по 1912 рр навчався у Парижі.

В 1912 році, після семірічного перебування за кордоном, М.Г.Бурачек повертається на Батьківщину. Навчання, а з відси й наслідування у художників різних шкіл і напрямків не могло не позначитись на його творчості. В ранніх роботах М.Г.Бурачека помітний вплив імпресіонізму. Але вже після Великої Жовтневої соціалістичної революції творчий розвиток М.Г.Бурачека йде по шляху подолання цього впливу, в його творчому доробку стали переважають риси правдивого відображення дійсності.

Провідна тема його зварів - краса рідної природи. Полотно "Річок на Дніпрі" /1934/, "Яблуні в цвіті" /1936/ та інші відзначаються теплим настроєм, соковитістю фарб, багатством колориту.

Одна з кращих його картин "Дорога до колгоспу" /1937/ є своєрідним символом колгоспної вільної праці, зразком справжнього, глибокого за змістом відображення радянської дійсності засобами мистецтва.

М.Г.Бурачек був глибоким знавцем життя і творчості Шевченка-художника, його перу належить капітальна праця "Великий народний художник".

12 серпня 1942 року М.Г.Бурачек помер. У спадок прийдешнім поколінням він залишив свою заохоченість у світ прекрасного, високохудожні твори, частку свого щирого серця - митця.

Л і т е р а т у р а

Бурачек Микола Григорович. - Б кн.: Радянська енциклопедія історії України. Т.1, с.218.

Бурачек Микола Григорович. - В кн.: Українська радянська енциклопедія. Т.2, с.152.

Історія українського мистецтва. Радянське мистецтво 1917-1941. В 6-ти Т.5. К., Академія Наук УРСР. 1967.

Про М.Г.Бурачека - с.12,17,29,72,81,150,151,152,259, 278,279,280,281,296,300.

Нариси історії українського мистецтва. К., "Мистецтво", 1966.

Про М.Г.Бурачека - с.135,172,173,179,195.

Афанасьєв В.А. Український радянський живопис. К., Вид-во АН УРСР, 1962. 63с.

Про М.Г.Бурачека - с.25-26.

Попова Л. і Павлов В. Українське радянське мистецтво 20-30 років. К., "Мистецтво", 1966.

Про М.Г.Бурачека - с.6,12.

Дюженко Ю.Ф. Микола Бурачек. /Творчість видатного українського художника, заслуженого діяча мистецтва УРСР. /1871-1945/. К., "Мистецтво", 1967. 88с.

Подчекзєв О. Сонячна палітра. До 95-річчя з дня народження М.Г.Бурачека. - "Культура і життя", 1966, 13 березня.

Гуменюк С. Наші земляки - діячі науки, культури, мистецтва. "Радянське Поділля", 1962. 29 липня.

16 березня

410 років з часу заснування Старокосянтинова.

/ 1561 - 1971 /

Старокосянтинів - місто районного підпорядкування, центр Старокосянтинівського району, розташований на низовині при впадінні річки Іконоти в річку Сл.ч. В місті проживає 22 тис.чоловік населення.

Засновано Старокосянтинів на місці стародавнього поселення Колищенці 26 березня 1561 року українським магнатом К.К.Острозьким. В цьому ж році власник поселення приступив до будівництва кам'яної фортеці, яка завершується в 1571 році. Рештки фортифікаційних споруд і двоверховий князівський палац зберегся до наших днів.

Колищенці під назвою Костянтинова вперше згадуються в документах 1579 року, а назва Старокосянтинова лише в 1632 році, тобто після заснування Острозьким Нового Костянтинова в межах сучасного Летичівського району.

В кінці XVII початку XVIIIст. Старокосянтинів - велике і значне місто Волині. В 1603 році тут налічується понад 100 господарств ремісників, об'єднаних в різні цехи. В Старокосянтинові влаштувалися великі ярмарки, на які приїжджали купці з різних міст Речі Посполитої і сусідніх держав. В районі Старокосянтинова протягом XVII-XVIIIст. відбулося ряд антифеодальних селянсько-козацьких повстань. В 1593 році точилися бої селянсько-козацьких загонів, керіваних К.Косинським проти військ К.К.Острозького. В липні 1648 року козацькі війська Максима Криковоса, до складу яких входили Білоцерківський полк Гурі та Хмельський полк Ганзі, нанесли поразки шляхетському війську Вишневецького і Заславського. У вересні того ж року під Старокосянтиновим українські війська, очолювані Богданом Хмельницьким, розгромили багатовисочайну армію, після чого тут відбулася козацька рада, котра прийняла рішення продовжувати боротьбу до повного визволення українського народу з-під гніту польської шляхти. В 1703 році під Старокосянтиновим відбувся запеклий бій повстанців з шляхетськими військами Снявського.

Історія Старокосянтинова тісно пов'язана також з декабристським рухом. В 1823 році тут організовується одне з відділень декабристів "Товариство об'єднаних слов'ян", в якому активну участь брав мешканець міста І.Скельміровський і подольчанин О.О.Корнелович.

Після воз'єднання в 1793 році Волині в Росію Старокостянтинів в 1797 році стає центром Волинської губернії. Загальноросійський ринок, в який включилося місто, мав позитивний вплив на дальший розвиток економіки.

Після реформи 1861 року в Старокостянтиніві стали до ладу тютюнова фабрика, орієжана майстерня, свічковий, миловарний, цегельний та пивоварний заводи. В 1898 році вступає в дію цукрозавод, на якому працювало 290 сезонних робітників. Друга половина XIX ст. відзначається дальшим розвитком ремесла і торгівлі. За даними 1898 року в місті працювало 1105 ремісників. Збільшується число крамниць, проводяться щонедільні ярмарки, святкові "Кроєні торги", які відрізнялися від звичайних ярмарків великим товарооборотом і значною кількістю торгуючих.

Хоч Старокостянтинів і був повітовим центром, але продовжував залишатися брудним і неповнопорядкованим. Антисанітарія була причиною частих інфекційних захворювань. На жителів було лише одна земська лікарня на 20 ліжок. Не краще становище було з освітою. Близько 70% населення було неписьменним і малописьменним.

Революційний рух в країні в 1905-1907 рр знайшов тарячий відгук серед трудящих міста. Старокостянтинівське гурто РСДРП очолила революційну боротьбу робітників і ремісників міста, аграрні виступи селян повіту.

Після повалення царизму більшовики разом з більшовицькими тилкових частин IV, II армії розгорнули роботу серед робітничо-селянських мас, мобілізовуючи їх на боротьбу проти тимчасового уряду за владу Рад.

В період перевиборів Старокостянтинівської Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів у вересні 1917 року до її складу було обрано з 133 депутатів 98 більшовиків. Тоді Радя відображає інтереси робітників, солдатів II-ої армії, селян повіту. Вона послала своїх делегатів на II Всеросійський з'їзд Рад більшовиків Акимово. 28 жовтня Старокостянтинівська Рада скликає повітовий з'їзд селян, який на основі ленинського декрету прийняв постанову про конфіскацію поміщицької землі і передачу її трудовому селянству.

В період загарбання міста і повіту австро-німецькими окупантами тут активно діяв партизанський загін, який очолювали більшовик М.П.Гаврилюк і моряк Балтфлоту П.Бойко. В кінці 1918 початку 1919 року розгортає бойові дії проти буржуазно-націоналістичної Директорії партизанський загін під керівництвом В.О.Продуса.

Остаточно Старокостянтинів був визволений від іноземних інтервентів і внутрішньої контрреволюції частинами 12-ої армії в кінці листопада 1920 року.

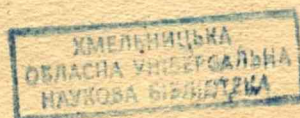
Після закінчення громадянської війни трудящі міста під керівництвом повітового комітету / з 1923 року районного комітету / Комуністичної партії розгорнули боротьбу за відбудову, дальший розвиток господарства, економіки і культури Старокостянтинова. І як результат цього на кінець 1925 року в місті працювали усі промислові підприємства, які діяли до 1915 року.

В роки перших п'ятирічок розгорнули роботу електростанція, маслозавод, хлібазавод, трикотажна артіль, райпромкомбінат, багатофахова промислова артіль, меблева фабрика, цегольний завод, проведено реконструкцію цукрового заводу. В 1929 році на околиці міста /Нове місто/, створюється сільськогосподарська артіль імені Ворошилова. Велике значення для економічно-господарського зміцнення артілі мала організація в 1930 році МТС. Важливу роль в боротьбі за соціалістичні перетворення відіграла районна газета "Комуніст", яка почала виходити в 1929 році.

Мінялося обличчя міста. Його вулиці прикрасилися новими приміщеннями: Будинком культури, кінотеатром, бібліотеками для дорослих та юнацтва, піонерським клубом, райлікарнею, аптекою, комунально-побутовими підприємствами. Розширилася сітка зв'язку, діяв трансляційний пункт, широко розгорнулася робота по спорудженню мережі водопостачання, бруківанню та озелененню вулиць. Закладено новий парк культури та відпочинку ім. В.І. Леніна. В 1940 році на впорядкування міста було асигновано 1400 тис.крб.

В місті діяло 10 шкіл, в тому числі 5 середніх, в яких 145 вчителів навчали 3593 учнів. В дошкільних установах виховувалося 270 маляків. Мирне праця радянських людей була перервана віроломним нападом на нашу країну фашистських полчищ. 8 липня 1941 року гітлерівці захопили Старокостянтинів, в якому розквартирувався відділ гестапо. Почалися масові арешти і розстріли радянських людей. За період тимчасової окупації гітлерівці в Старокостянтиніві задушили, повісили і розстріляли 20 тисяч радянських громадян, в тому числі 3300 військовополонених. Понад 1080 громадян міста насильно вивезено на каторгу до рейху.

У відповідь на кривавий фашистський режим у місті і районі розгорнулася боротьба радянських патріотів, яку очолили комуністи О.А. Карпінський, С.І. Стріхорт та інші.

1160674

Розвиваючи наступ війська І-го Українського фронту 9 березня 1944 року оволоділи містом Старокостянтинівим.

Зразу після визволення рідного міста його мешканці під керівництвом партійних і радянських органів взялися за його відбудову. Труднощів було багато. Було зруйновано 75% житлових будинків, всі промислові підприємства, більшість культурно-освітніх і медичних закладів. Для їх відбудови не вистачало будівельних матеріалів, транспорту, фахівців. Але завдяки самовідданій праці трудящих міста до листопада 1944 року відновили роботу цукровий завод, промкомбінат, швейна і взуттєва майстерні, хлібозавод, електростанція, водоканал, депо, залізничні станції.

Розгорнулася творча діяльність культурно-освітніх установ, шкіл, медичних закладів. До кінця 1944 року в місті діло 6 магазинів, 1 їдальні. З особливим піднесенням взялися трудящі Старокостянтинова за виконання завдань 4-ї п'ятирічки. Більшість промислових підприємств міста виконали п'ятирічку за 4.5 роки. 250 стажерів перевершили завдання в 2 і більше рази, давши понад план 1059.6 тис.крб. нагромадженнь.

В наступні роки були споруджені державний млин, харчовий комбінат, фабрика побутових товарів, завод залізобетонних шпал, вокзал автобусної станції тощо.

В 1969 році промислові підприємства міста в 6.7 рази перевершили рівень валової продукції 1940 року. Місцевий колгосп імені Мданова - одне з передових господарств району. Його непродуктивні фонди становлять 2.6 млн.крб. На колгоспних полях працює 62 трактори, 31 комбайн, автофонд складається з 44 вантажних автомобілей.

Розвивається торгівля і громадське харчування. Тепер у місті працює понад 70 підприємств торгівлі і громадського харчування. Значно зріс житловий фонд. Протягом 1963-1968 років трудящі одержали 280 нових квартир. За 3 роки нової п'ятирічки 204 сім'ї справили новосілля. Крім комунальних жител понад 380 будинків спорудили індивідуальні забудовники.

В місті працює 9 лікувальних закладів, 3 аптеки. Діє 4 середні, 3 восьмирічні і початкових школи, а також вечірня і очно-заочна школа, в яких навчається 5328 учнів, працює близько 270 вчителів. В 1953 році відкрито музичну школу-семінарію.

В 1953 році побудовано нове приміщення Будинку культури. Споруджено новий широкоекранний кінотеатр на 500 місць, а районна бібліотека для дорослих, дві для дітей та юнацтва з фондом понад 100 тис. книг. Виходить газета "Світло Жовтня", працює редакція радіомовлення. Населення міста передплатує понад 17 тис. примірників газет і журналів. В розквіті сил і творчої енергії зустрічає місто свої роковини.

Л і т е р а т у р а

1. Старокопстантинов - В кн.: Большая советская энциклопедия. Изд. 2-е, Т. 40. /М/, 1957, с. 508.
2. Старокопстантинов - В кн.: Украинська радянська енциклопедія. Т. 14. К., 1963, с. 592.
3. Астахов А. та Безруков А. Через Случ. 25 років тому. /До 25-річчя визволення Старокопстантинова від фашистських загарбників/. - "Світло Жовтня", 1969, 8 березня.
4. Визначні місця України. К., Держполітвидав УРСР, 1958. Старокопстантинов - с. 649, 650.
5. Гражданская война на Украине. Сборник документов и материалов. В 3х т., 4-х кн. Т. 1. К., "Наукова думка", 1967. Старокопстантинов - с. 187, 308, 726, 727, 241, 307, 302.
6. Гуменюк С. Старокопстантинов. Вивчаймо рідний край. - "Рад. Поділля", 1956, 16 грудня.
7. Гуменюк С. Мещин А. Хмельницька область. Путівник. Львів, "Каменяр", 1969. Старокопстантинов - с. 10, 17, 18, 26, 40, 123, 99, 132, 131, 133, 141, 152.
8. Достопримечательности Украины. 2-е изд. переработ. и доп. К., Госполитиздат УССР, 1960. Старокопстантинов - с. 711, 712.
9. Дубінський І., Шевчук Г. Червоне козацтво /історичний нарис/ К., Політвидав України, 1965. Старокопстантинов - с. 59, 63, 120, 127, 130, 131, 143.

10. Історія Української РСР в 2-х т. Т.І. К.,
"Наук.думка", 1967.

Старокостянтинів - с.123,156,181,215,216,225,258,266.

11. Криводін Г. Герб - паспорт міста. /Герби м.Кам"ян-
ця - Подільського і Старокостянтинова/. - "Бітчина", 1967,
№6, с.190-192.

12. Мохонко І. та Гасюк І. Старокостянтинів. Історичний
нарис. - "Світло Жовтня", 1969, 20, 27 травня, 3, 10 червня, 23
серпня, 2, 16, 23, 30 вересня.

13. Пам"ятні місця у Старокостянтиніві. - "Світло
Жовтня", 1967, 16 березня.

14. Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції
на Україні. В 2-х т. К., "Наукова думка", 1967.

Т.І. Старокостянтинів - 184, 229, 254. Т.2. 461с.

Т.2. Старокостянтинів - 384, 390, 430, 438.

15. Танасов І. Торжество у Старокостянтиніві. /До 25-
річчя визволення міста від фашистських загарбників/. - "Рад.
Поділля", 1969, 12 березня.

16. Танасов І. /Про Старокостянтинівську фортецю/.
- "Рад.Поділля", 1969, 1 березня.

17. Терещук К. Битва за Старокостянтинів /1648/ - "Рад.
Поділля", 1969, 24 серпня, 29 липня.

18. Терещук К. Місто на Случі та Ікопоті /м.Старокостян-
тинів/. - "Рад.Поділля", 1968, 17 лютого.

19. Фрей Б. Завтрашній день міста. - "Світло Жовтня",
1967, 19 січня.

20. Червонці. Спогади ветеранів Червоного козацтва.
К., "Молодь", 1968.

Старокостянтинів - с.9, 58, 59, 130, 131, 132, 142, 159, 185.

23 к в і т н я

80 років з дня народження О.В.БАГРІЯ.

/ 1891-1971 /

БАГРІЙ Олександр Васильович - український радянський літературо-знавець і бібліограф - народився 23 квітня 1891 року в Летичеві.

Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету. Викладав літературу в багатьох вищих шк. і навчальних закладах країни, зокрема в Азербайджанському університеті.

Багато працював в галузі дослідження історії української літератури та її зв'язків з літературами братніх народів.

В 1949 році порестало битися серце О.В.БАГРІЯ - сумлінного трудівника на ниві науки і культури.

Л і т е р а т у р а

Багрій О.А. Шевченко і Квітка-Основ'яненко. В кн.: Г.Ф.Квітка-Основ'яненко. Х., 1929.

Багрій О.В. Т.Г.Шевченко. Т.І-2. Харків, 1930-1931.

Багрій А.К. Рукописной периодизации распространения "Кобзаря" Т.Г.Шевченко. Баку 1929, 29с.

Багрій О.В. В кн.: Українська Радянська Енциклопедія. К., 1959, с.401.

Гуменюк С. Наші земляки-діячі науки, культури і мистецтва, - "Рад.Поділля", 1963, 6 січня.

- 22 -

Т р а в е н ь

70 років Державній обласній бібліотеці
ім.М.Островського

/ 1901 - 1971 /

Б травні 1971 року сповниться 70 років з часу заснування /1901р./ в колишньому місті Проскуріві / нині м.Хмельницький/ першої народної бібліотеки.

Спочатку це була так звана "народна" читальня, створена на добровільні внески-пожертвування прогресивної громадськості. До послуг її відвідувачів було лише близько тисячі книг і журналів, якими відвідувачі за плоту користувалися на місці.

Після перемоги Бєлнкої Жовтневої соціалістичної революції читальня стала базою для створення міської /окружної/ бібліотеки, а з 1944 року - обласної бібліотеки.

Нині Державна обласна бібліотека імені Миколи Островського - важливий культурний центр Хмельниччини. Її книжкові фонди нараховують понад 330 тисяч томів, якими щорічно користується 12-13 тисяч читачів, більшість з них - спеціалісти різних галузей народного господарства, освіти, науки та культури.

В останні роки відбулися значні зміни в структурі обласної бібліотеки: створені спеціалізовані відділи обслуговування працівників сільського господарства і технічної літератури з читальними залами і пишущими апаратами; при відділі міського абоненту є кафедри обслуговування спеціалістів гуманітарного профілю, молоді, в окремих кімнатах розміщуються фонди краєзнавчої та потно-музичної літератури, значно поліпшилися умови для роботи в читальних залах, діє окремий зал періодики.

До послуг читачів зал каталогів з постійними консультантами-бібліографами. В ньому зосереджено алфавітний і систематичний каталог, загальну і тематичні картотеки, бібліографічні посібники, енциклопедії, довідники, словники.

Державна обласна бібліотека ім.М.Островського нині стала справжнім центром організаційно-методичної роботи, помічником і порадишом культурників області, координатором інформаційної та краєзнавчої діяльності. Надання методичної і практичної допомоги бібліотекам області та контроль за їх діяльністю здійснюється шляхом виїздів на місце, проведення обласних семінарів, практикумів, курсів, науково-практичних конференцій та участі в районних семінарах, складання для бібліотек і читачів методично-бібліографічних матеріалів, пам'яток, консультацій,

вивчення, узагальнення і провадження кращого досвіду бібліотечної роботи.

Значне місце в діяльності обласної бібліотеки ім. М.Островського займає наукова, науково-дослідна та видавнича робота. Колектив бібліотеки проводить дослідження по формуванню і використанню книжкових фондів бібліотек, вивченню інтересів і запитів певних груп читачів, використанню рекомендаційних посібників в керуванні і цілеспрямовані читанням. На допомогу читачам і бібліотечним працівникам видається інформаційний показник-щорічник "Література про Хмельницьку область", декілька серій бібліографічних пам'яток про знатних людей Хмельниччини; в "язок В.І.Леніна та ленінської газети "Искра" в подільському краєм, рекомендаційний показник літератури "Радянська Хмельниччина", бюлетені "З досвід роботи бібліотек області" тощо.

За досягнуті успіхи в справі обслуговування трудящих і методичного керівництва бібліотеками Хмельниччини обласна бібліотека в 1970 році удостоєна високої нагороди - Ювілейної Ленінської Почесної Грамоти ЦК КПРС, Президії Верховної Ради СРСР, Ради Міністрів Свіазу РСР і ВДРПС та звання бібліотеки відмінної роботи.

Л і т е р а т у р а

1. У центральному комітеті КПРС, Президії Верховної Ради СРСР, Раді Міністрів СРСР і ВДРПС.

Колективи підприємств, організацій, радгоспів і колгоспів Хмельницької області нагороджені ленінськими ювілейними Почесними Грамотами ЦК КПРС, Президії Верховної Ради СРСР, Раді Міністрів СРСР і ВДРПС. - "Рад.Поділля", 1970, 8 квітня.

2. Наукова читачка конференція / в Хмельницькій обласній бібліотеці/. - "Рад.Поділля", 1967, 29 грудня.

3. Нешийвода Б. Вільних місць немає. - "Соц.культуро", 1970, №6, с.18.

4. Нешийвода Б. Дзеркало часу. /Про нагородження ленінською Почесною Ювілейною Грамотою обласної бібліотеки ім.М.Островського/. - "Рад.Поділля", 1970, 28 квітня.

5. Свідки історичних подій. Розповідь про пам'ятні місця м.Хмельницького. Львів, "Комора", 1970.

Обласна бібліотека ім.М.Островського - с.30.

6. Філіпчук П. Обласна бібліотека імені М.Островського. Репортаж, - "Рад.Поділля", 1967, 21 листопада.

7. Хмельницький. К., "Мистецтво", 1966.

Обласна бібліотека ім.М.Островського,

Ч Е Р В Е Н Ї

РАДЯНСЬКЕ ПІДПІЛЛЯ НА ПОДІЛЛІ В 1941 РОЦІ

В перші місяці Великої Вітчизняної війни радянські війська під тиском переважуючих сил німецько-фашистських полчищ змушені були відступати. Уже 18 липня 1941 року наша область була окупована фашистськими загарбниками.

З перших днів окупації гітлерівці запровадили на Поділлі режим кривавого терору і свавілля. Вони зруйнували промислові підприємства, ліквідували колгоспи, а замість них ввели так звані общинні господарства, в яких встановили рабсько-кріпосницькі порядки. Було закрито школи, клуби, медичні заклади. Кати здійснювали розроблену ідеологами фашизму програму знищення радянських людей.

Важкі часи настали. Як і всі радянські люди, не скорилися ворогові подолани. Під проводом Комуністичної партії вступили вони в рішучу боротьбу з чужинцями.

Наприкінці червня обком партії з участю секретаря ЦК Комуністичної партії України М.С.Співака обговорив питання про створення в кожному районі партійного підпілля і широкої сітки партизанських загонів на випадок захоплення території області гітлерівцями. Були підібрані керівники, які мали великий досвід нелегальної роботи та партизанської боротьби.

Залишений для підпільної роботи колишній секретар Дунаєвецького райкому партії І.К.Николук у вересні 1941 року створив у михамполі підпільний комітет, який поширював свій вплив на підпільні групи Біньковецького, Новоушицького і Староушицького районів. Активними учасниками михампільського підпілля були Л.Бложук, І.Давидов, О.Заславський, А.Побережний, брати Болкотруби.

Колішній секретар Чернівецького райкому партії М.А.Храновський об'єднав підпільні групи М.Проскурова у підпільну організацію. До складу комітету увійшли М.Храновський, П.Бітанов, П.Семенук, І.Селіванов, Ф.Незаров. Організація керувала підпільною роботою майже всіх районів колишньої Проскурівської округи.

На початку вересня на квартирі М.Протоцького відбулося перше засідання Чемеровецької підпільної організації. Через місяць створюється підпільний комітет у Ляхівцях /Білогір'я/, підпільна група в Меджибожі та підпільно-молодіжна організація у Біньківцях.

Лінійковий лікар Ф.М.Михайлов, виїшовши з оточення, влаштувався на роботу в Славутській лікарні, об'єднав підпільні групи Славутського і Шепетівського районів, що виникли у серпні-вересні 1941 року в одну антифашистську організацію, яка налічувала близько 200 комуністів, комсомольців і безпартійних патріотів. Організація виконувала функції окружного комітету партії. До його складу увійшли Михайлов, Одуха, Захаров, Шоріков, Яворський.

Наприкінці 1941 року створюється підпільна організація в Кам'янці-Подільському.

Підпільні організації області, з перших днів окупації розгорнули роботу по створенню партизанських загонів і диверсійних груп.

23 вересня радянське інформабюро повідомило: "У багатьох районах Кам'янець-Подільської області партизани повністю контролюють рух на шосейних дорогах. Кожний обоз німці змушені супроводжувати бронемашинами".

Л і т е р а т у р а

1. За війсьську доблесть. / З Указу Президії Верховної Ради СРСР про нагородження орденами і медалями СРСР партизан та учасників підпілля, які діяли на Україні, в тому числі по Хмельницькій області/. - "Рад.Поділля", 8/124/127/ 1965, 12 травня.

2. Антонюк В. Шепетівський Данко. /Про учасника підпілля Володю Ковальчука/. - В кн.: З ординного пленені. Львів, "Каменяр", 1970, с.124-127.

3. Горнаго І. Мужність патріотів. /Про героїв комсомольського підпілля, яке діяло в роки Великої Вітчизняної війни в Проскурові/. - "Корчакінець", 1968, 17 вересня.

4. Горобець Г.Т. Партизанское подполье на Украине. /1941-1944/. М., "Мысль", 1969. 99с.
Хмельницький - с.8-9.

5. Губарець В. Нескорені. /Про подвиг членів підпільного комітету комсомолу м.Проскурова в роки Великої Вітчизняної війни/. - "Молодь України", 1969, 30 квітня.

6. Клюков В.І. та інш. Народна боротьба на Україні в роки Великої Вітчизняної війни. М., Вид-во АН УРСР.

Хмельницька область. - 19,26,34.

7.Петров Ю. День народження - завтра. /Про Проскурівське підпілля в роки Великої Вітчизняної війни/. - В кн.: Вкарбовані в безсмертя. К., 1968, с.5-38.

8.Поділля у Великій Вітчизняній війні /1941-1945/. Збірник документів і матеріалів. Львів, "Камінь", 1969.

Партизанський рух - 121,253.

9.Синьківський І. Юні герої. /Про участь молоді Поділля у підпільній боротьбі з фашистами/. - "Рад.Поділля", 1969, 7 червня.

10.Слинько І.І. Поділля і партизанський рух на Україні. На завершальному етапі визволення. 1944р. К., "Наукова думка", 1970.

Хмельницька область - 13,15,21,29,31,45,47,48, 50,57,58,59,62,68,78,79,118,140.

11.Тронько П. З історії боротьби комсомольського підпілля України в роки Великої Вітчизняної війни/. К., "Молодь", 1957.

Хмельницька обл. - 122,123,145,146,156,158,170.

12.Тронько П. Подвиг твоїх батьків. К., "Молодь", 1968, 430с.

Хмельницька обл. - с.225,230.

13.Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941-1945 рр. Т.І. К., 1967, с.320,335.

14.Чепаш М. Пам'яті друга. /Про одного з перших організаторів Проскурівського підпілля П.Семенюка/. - "Рад. Поділля", 1964, 17 жовтня.

30 Л И П Н Я

85 років з дня народження Г.С.ВЕРЕЙСЬКОГО.

/ 1886 - 1971 /

Російський радянський художник-графік, заслужений діяч мистецтв РСФСР, дійсний член Академії мистецтв СРСР - Григорій Семенович Верейський народився 30 липня 1886 року в м.Проскурові. Навчався в Харківському університеті та в художній студії Шрейдера. В 1905 році він взяв участь в репресії за участь в революційному русі і змушений був пізніше року жити в Італії та Німеччині, де вивчав старе класичне мистецтво.

Уже в роботах дореволюційного періоду визначається його основна творча лінія: глибока зацікавленість до образу людини, особливо до портретного малюнку з натури.

В 20-х роках художні портрети Г.С.Вереїського відіграли значну позитивну роль в утвердженні реалістичного шляху розвитку радянської графіки. В цей час Г.С.Вереїський творив переважно в техніці літографії, і офорта, альбому "Портрети російських художників", "Портрети російських письменників". Починаючи з 20-х років коло його образів і технічних прийомів розширюється. Художник створює портретну галерею видатних діячів радянської держави, 250 портретів радянських льотчиків, людей праці.

Якщо в довоєнні роки гострих психологічних характерів художник добивався в портретах, написаних з близьких йому людей, то під час війни психологізм став основною рисою всіх створених ним портретів, для яких позували вчені, письменники, артисти, люди праці.

Після війни з великим впливом майстер створив ряд прекрасних образів радянських діячів. До кращих післявоєнних робіт належать портрети Кукринікоїв, скульптора С.Д.Меркулова.

1962 рік ознаменувався в творчому житті Г.С.Вереїського відкриттям великої персональної виставки в Ленінграді. В останній раз проявилась воля художника в суворому відборі малюнків, літографій, офортів.

Ще при житті Григорію Семеновичу довелося чути теплі слова широкі шанувальників його доброго таланту: його називали "поетом людських характерів", "виразником великих думок і глибоких почуттів".

І справді, поєднання високої думки, гарячої любові до людини, природи, вірності Батьківщині - характерна риса творчості Г.С.Верейського - людини і митця.

Л і т е р а т у р а

Верейський Григорій Семенович.: В кн.: Большая советская энциклопедия. Т.7, с.484-486.

Верейський Григорій Семенович. - В кн.: Українська радянська енциклопедія. Т.2, с.309.

Гуменюк С. Талановитий майстер графіки. /Г.С.Верейський/. - "Рад.Поділля", 1966, 27 лютого.

Орлова В. Дарунок землякам. /Творчість художника Верейського/. - "Рад.Поділля", 1967, 19 лютого.

Чернозв Г.А. Григорій Семенович Верейський, М., 1965, 162с.

30
серпень

ВІДГОЛОСЯ СВИХ ВІКІВ

/ До 730 роковин з часу повстання селян Пониззя /.

У XII ст. в Галицькій землі зростає князівське, боярське і церковне землеволодіння, яке ґрунтувалося на експлуатації феодально-залежних селян-смердів. У XIII ст. в Галицькому князівстві вільних смердів майже не було.

В 1241 році орди Баття, спустошивши Південно-Західну Русь, пішли на захід. Скориставшись відсутністю князя Данила Романовича, який виїхав на Угорщину домовитись про спільні дії проти монголо-татар, галицькі бояри захопили всі землі і стали управляти в них на свій розсуд. За даними Іпатіївського літопису, боярин Доброслав Судіч "без князя повеленья" захопив Пониззя з Бакотою (південь сучасної Хмельниччини), "грабуючи всю землю". У відповідь на безчинства бояр в Пониззі спалахнуло селянське повстання і стало поширюватися на інші землі Галицького князівства.

Повернувшись з-за кордону, Данило послав у Пониззя придворного боярина "печатника Кирила" з військом "исписати грабительства нечестивых бояр". Як свідчить літопис, посланцю князя Кирила "мудростью" і "крепостью", тобто міцною рукою і збройною силою вдалося "утешить землю" іншими словами, придушити повстання селян.

Л і т е р а т у р а

Історія Української РСР. В 2-т. Т.І.К., "Наукова думка", 1967.

Повстання в Пониззі - с.100-101.

Мавродін В. Народные восстания в древней Руси. XI-XIII вв. М., 1961.

Повстання в Пониззі - с.107-109.

Тихомиров М.Н. Крестьянские и городские восстания на Руси. XI-XIII вв. М., 1955.

СЕРПЕНЬ

825 років з часу заснування Меджибожа.

/ 1141 - 1971 /

Меджибіж - селище міського типу, розташоване на підвищеному трикутнику, в місці, де річка Бужок впадає в Південний Буг, від чого воно і одержало свою назву /"Міжбужжя"/. В селищі проживає 2800 чоловік населення.

Вперше Меджибіж згадується в Іпатіївському літопису в 1146 році. Після захоплення Поділля монголо-татарами в 1241 році Меджибіж, який перебував до цього в складі Галицько-Волинського князівства, приєднався до Болеховців. Здобувши в 1362 році перемогу над татарами, литовський князь Ольхерд передав Поділля в уділ сином свого брата Коріата.

Коріатовичі з першого року князювання на Поділлі приступили до відродження міських укріплень, знищених монголо-татарами. В цей час відбудовується і меджибізька дерев'яно-земляна фортеця, яка була споруджена в XI-XIII ст. В XVI ст. польський магнат Снявський перебудував фортецю на кам'яну. Такою вона збереглася до наших днів.

Снявський, бажаючи збільшити прибуток від свого міста, видає йому грамоти на вільне цехове управління. Створюються цехи кушнірський, шевський, ткацький.

У відповідь на посилення наступу феодалів і католицької церкви в 1621 році в Меджибожі створюється братство, яке стало важливим осередком освітньої роботи і боротьби проти католицизму.

В період визвольної війни Меджибіж виявився в районі активних дій українського селянсько-козацького війська.

20 липня 1648 року козацькі війська, очолювані Максимом Кривоносом, штурмом оволоділи Меджибожем і фортецею. 10 червня 1649 року тут українські війська під проводом Данила Нечая розгромили шляхетське ополчення Ланцкоронського.

27-річне перебування турків на Поділлі / 1672-1699 / завдало великої шкоди Меджибожу і волості. На початку XVIII ст. в Меджибожі залишилося лише 28,7 процента населення порівняно з тим, яке тут було до приходу турків. Снявський, щоб відродити місто, надає ряд нових і підтверджує старі пільги. Це сприяло відродженню ремесла і торгівлі. В 1718 році меджибізькі купці Я.Шукаловський і В.Лисянський побували на Лівобережній Угорщині, де продавали сіль. Вони повернулися з 26 возами, 20 з яких були навантажені різними товарами.

При перших ознаках піднесення економіки краю польський уряд і магнати знову перейшли в наступ на міста і села. Тоді міс. по всьому Поділля в 1702 році відновилася визвольна боротьба проти панування шляхетської Польщі, за возз'єднання з Росією. В кінці 1702 і на початку 1703 року козаки і місцеві повстанці прогнали шляхту від Меджибожа до Сатанова. Польському урядові вдалося на початку 1703 року придушити народне повстання. Але й після цього боротьба не припинялася. Вона спалахнула з новою силою в 1734, 1750, 1768 і 1789 роках.

Після возз'єднання Поділля з Лівобережною Україною в складі російської держави Меджибіж становиться приватним містом Лети-чівського повіту. За участь Чарторийського в польському повстанні 1830-1831 рр. Меджибіж передається у військово-відомство /Чарторийські володіли містом з 1730 року/.

В 30-х роках XIX ст. тут створюється військово-поселення, а з 1868 року проводилися табірні військові збори.

В наступні роки промисловість, ремесло і торгівля Меджибожа розвивалася у напрямку задоволення місцевих потреб. Діяли винокурний, пивоварний, медоварний, свічковий заводи, два водяні млини. Ткацьким, гончарним, шевським, кравецьким, столярним та іншими промислами займалося понад 120 ремісників.

В кінці XIX на початку XX ст. тут проживало понад 8 тисяч чоловік населення.

В 1905-1907 рр. в Меджибожі активно діяла соціал-демократична група, яку очолював місцевий вчитель Д. Коломієць.

У роки першої світової війни тут були розміщені тиллові частини УІ армії.

Мітинг місцевих жителів і солдатів гарнізону, який відбувся в листопаді 1917 року наплав перемогу Великого Жовтня. Наприкінці листопада в містечку проголошується Радянська влада.

З березня 1918 року по листопад 1920 року населення Меджибожа бере участь в боротьбі з австро-німецькими окупантами, білопольськими інтервентами, Центральною радою, гетьманщиною, Директорією і петлюрівщиною.

З грудня 1920 року розгортається мирне будівництво. Його очолив місцевий партійний осередок, який відновив свою роботу в листопаді 1920 року. В грудні 1920 року створюється комсомольська організація, яка включається в активне громадсько-політичне життя. Велику роль в боротьбі за зміцнення Радянської влади в містечку відіграв комітет незаможних селян, який розгорнув свою роботу в 1920 році.

З 1923 року Меджибіж стає районним центром. Під керівництвом місцевих партійних і радянських органів на квітень 1925 року в Меджибожі завершується відбудовний період. На той час тут діяло близько 200 кустарних підприємств. На наступний рік створюється товариство кустарів, яке об'єднало 150 чоловік, кредитне товариство з 447 чоловік. Розширюється мережа торговельних підприємств, розгортає роботу державний магазин і 6 кооперативних закладів.

В 1926 році завершується будівництво електростанції.

Створюється нова мережа культурно-освітніх і медичних закладів. В 2 школах-семирічках навчається 599 дітей, працювало 17 вчителів. Велика увага приділяється ліквідації неписьменності. В райцентрі працює Будинок культури, 2 бібліотеки. Мережа медичних закладів складається з лікарні, аптеки, амбулаторії. В 1929 році в Меджибожі створюється колгосп імені Ху партз'їзду. Через 2 роки всі селянські господарства селища об'єдналися в сільськогосподарську артіль. Росло громадське господарство. В 1940 році колгосп зібрав по 17,4 центнера з гектара зернових і понад 120 центнерів картоплі. Оплата трудовня становила 3,5 кг. зерна та інших культур.

Протягом перших п'ятирічок в селищі виникло ряд промислових підприємств: плодоконсервний, цегельний, майстерня побутового обслуговування, друкарня тощо. заводи

Виросли нові будинки, культурно-освітні заклади, селище прикрасилось новими вулицями.

8 липня 1941 року в Меджибіж вступили гітлерівські загарбники. Настали чорні дні окупації. Фашистські розбійники зруйнували всю центральну частину містечка, розстріляли понад 3500 місцевих жителів. Але звірство гітлерівців не злякало радянських людей. В Меджибожі розгортає діяльність підпільна група, яка діяла під керівництвом Проскурівської підпільної організації.

24 березня 1944 року Меджибіж визволили війська 18 армії І Українського фронту.

Під керівництвом райкому партії і райвиконкому трудящі Меджибожа приступили до відбудови свого селища. В 1945 році розгортає роботу плодоконсервний та цегельний заводи, райпромкомбінат. А через рік була відбудована МТС, згодом гідроелектростанція. На кінець 1950 року Меджибіж було піднято з руїн.

В 1959 році ліквідовується Меджибізький район, його територія приєднується до Летичівського району.

В післявоєнні роки в Меджибожі широко розгорнулося житлове будівництво. В центрі селища побудовано 30 нових будинків, двоповерхове приміщення середньої школи, універмагу, продовольчий магазин, павільйон побутового обслуговування. Понад 240 будинків спорудили робітники і службовці.

Тепер в Меджибожі працює цегельний і плодоконсервний заводи, швейна фабрика, рибокомбінат, комбінат побутового обслуговування, комбінат комунальних підприємств, відділення "Сільросптехніка", цех Летичівського маслозаводу, філія Летичівського харчкомбінату.

За післявоєнні роки значних успіхів досяг колгосп ім. Леніна. В 1950 році він об'єднався з колгоспом с. Ставниця. Урожайність зернових в 1968 році становила 25,7 цнт., цукрових буряків - 575 цнт. з гектара. М'яса на 100 га угідь вироблено майже на 147 цнт. Прибутки зросли з 640 тис.крб. у 1953 році до 8 м.крб. у 1968 році.

Трудащих селища обслуговує Будинок культури, кінотеатр, три бібліотеки, працює дві середні школи. На охороні здоров'я трудащих мережа лікувальних закладів, що складається з лікарні, на 100 ліжок, поліклініки, аптеки, дитячої консультації.

Л і т е р а т у р а

1. Меджибіж - В кн.: Українська Радянська Енциклопедія. Т.9. К., 1969, с.14.
2. Бутник-Сіверський Б.С. Українське радянське народне мистецтво. К., "Наук.думка", 1966.
Меджибіж - с.97,100.
3. Гуменик С., Мецишин А. Хмельницька обл. Путівник. Львів, "Каменяр", 1969.
Меджибіж - с.10,27,36,112,113,123,126,133,141,161.
4. Гуменик С. Замок у Меджибожі. - "Рад.Поділля", 1968, 26 січня.
5. Казимір В. Відродження Меджибізького замку. - "Рад.Україна", 1969, 18 березня.
6. Логвин Г.Н. Замок у Меджибожі. /Пам'ятник архітектури XVI ст./. К., Держбудвидав УРСР, 1959. 10с.
7. Логвин Г.Н. По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятники. К., "Мистецтво", 1968.
Меджибіж - с.274,275.
8. Лола О.П. Гайдамацький рух на Україні 20-60 рр. ХУІІІ ст. К., "Наукова думка", 1965. 129с.
Меджибіж - с.34, 48, 50, 54, 92.
9. Поділля у Великій Вітчизняній війні /1941-1945 рр./ Збірник документів і матеріалів. Львів, "Каменяр", 1969.
Меджибіж - с.5, 206, 277, 292, 317.
10. Фортеця у ристуваннях. /Відбудова Меджибізького замку/. - "Рад.Україна", 1969, 5 липня.

ЛИСТОПАД

До 540 років з часу заснування Деражні.

/1431 - 1971 /

Деражня - селище міського типу, центр Деражнянського району, розташована на низовині при впадінні річки Вовчок в річку Вовк. Населення - 7,9 тис. чоловік.

Вперше згадується в історичних документах 1431 року. На початку ХУІ ст. перебувала в опіку міст Поділля, а в 1614 році одержала Магдебурзьке право.

Хоч населення Деражні юридично мало право на самоуправління, але фактично влада зосереджувалася в руках польських поміщиків, які без кінця продавали містечко один одному. Кожний з поміщиків прагнув якомога більше витиснути з своїх підлеглих прибутків у вигляді різних податків і повинностей. Цим і пояснюється активна участь Деражні в антифеодальних виступах в 1595, 1648-1654, 1702-1703, 1734, 1750, 1768 роках, особливо в першій третині ХІХ ст. під керівництвом Устима Кармелюка.

Більшість населення Деражні було безземельним і малоземельним. Поміщикам належало 1417 десятин, церкві 93 десятини землі. Таке становище змушувало селян містечка і навколишніх сіл кидати насиджені місця і переселятися на Південь України і в Сибір. Особливо збільшується число переселень після 1870 року, тобто після закінчення будівництва залізниці Жмеринка-Волочиськ, коли Деражня стала залізничною станцією. Одноразово вся друга половина ХІХ і початок ХХ ст. відзначається гострою аграрною боротьбою селян Деражні і волості. З ініціативою селян Летичівського повіту, який відбувся в Деражні 14 липня 1917 року сприяв новому аграрному піднесенню в містечку і волості. Тут протягом вересня-листопада 1917 року селяни при допомозі революційних солдатів 2-го гвардійського корпусу 7 армії розгромили дві поміщицькі маєтки і в ряді сіл провели розподіл поміщицької землі.

В листопаді 1918 року під керівництвом Панасюка Л.П. створився партизанський загін, який бере активну участь в боротьбі з австрійсько-німецькими окупантами і гетьманцями. Наприкінці 1918 року та на початку 1919 року в містечку відновила роботу Рада робітничих і солдатських депутатів, яка опиралася на партизанські загони, що діяли в районі залізниці Жмеринка-Деражня. Користуючись чисельною перевагою буржуазно-націоналістичним бандам Директорії вдалося в січні 1919 року захопити владу в Деражні, але не на довго. В березні радянські кінотники, очолювані В.М.Примаковим з ходу оволоділи містечком і станцією. В червні 1919 року в районі Деражні розгорнулися жорстокі бої між радянськими військами і Директорією, в ході яких містечко і станція неодноразово переходили з рук в руки. Остаточою Деражня була визволена від білопольських інтервентів і петлюрівщини 18 листопада 1919 року радянськими військами 60стрілецької і 8 червонокозацької дивізій.

В кінці 1920 року в Деражні розгортається радянське будівництво, відновлюється робота волосного райкому, комітету незаможних селян. В 1921 році обирається сільська, містечкова і волосна Рада робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. З 1923 року Деражня становиться районним центром. Під керівництвом райкому партії і виконкому районної Ради проводиться велика робота по відродженню і дальшому розвитку господарства селища.

В 1925 році тут створюється товариство по спільній обробці землі "Серп". В 1929 році в Деражні організовується 2 колгоспи: "12 річниця Жовтня", "Червені козаки", які об'єднували 320 дворів і мали 1380 гектарів землі.

Велику роль в організаційно-господарському зміцненню колгоспів відіграла Деражнянська МТС, яка утворена в 1930 році.

З року в рік міцніли ґрунти господарства. В 1938-1940 роках колгоспи в середньому вирощували по 15-16 центнерів зернових з гектара і по 200-250 центнерів цукрових буряків. Оплата колгоспного трудодня становила 3-5 кг. хліба і 1 крб. грошми.

11 липня 1941 року Деражня була окупована німецько-фашистськими загарбниками. За час тимчасової окупації гітлерівці замучили і розстріляли 3810 радянських громадян. Зруйнували всю центральну частину містечка. Збитки, заподіяні колгоспам селища, промисловим підприємствам, комунальному господарству, установам і організаціям районного центру становили понад 30 млн.крб.

Не зважаючи на жорсткий терор окупантів район ст.Деражні відзначався активними діями радянських патріотів. Радянські підпільники Проскурова, Михамполя і самі Деражні з 1941 по 1944 рік пусти-ли тут під укіс десятки гітлерівських ешелонів з живою силою, техні-кою і спорядженням.

Переслідуючи з боями гітлерівців, радянські війська 1-го Укра-їнського фронту 25 березня 1944 року визволили Деражню. Трудячі, переборюючи величезні труднощі, під керівництвом партійної органі-зації приступили до відродження свого поселення. На кінець 1950 року зусиллями трудящих райцентру при допомозі багатьох сіл Деражня була повністю відбудована. Промислові підприємства по випуску валової про-дукції не тільки досягли, але й перевершили рівень 1940 року. В 1951 році артіль селища об'єдналася в одне господарство - колгосп "Ленінсь-ка правда".

За післявоєнні роки колгосп "Ленінська правда" перетворився у високорозвинене спеціалізоване господарство по відгодівлі тварин. В 1966-1970 роках середньо-річна врожайність зернових культур стано-вить понад 20 центнерів з гектара, виробництво м'яса близько 400 центнерів.

З 1959 року по 1970 рік в Деражні набрало значного розмаху капі-тальне будівництво; за ці роки споруджено електростанцію, цегельний, плодоконсервний, молочний і хлібозаводи, комбінат побутового обслу-гування тощо. Широко розгорнулося комунальне будівництво. Заасфальт

вано центральну частину селища, проведено водопровід, впорядковано парк відпочинку, в якому споруджено пам'ятник В.І.Леніну та обеліск воїнам, що загинули в період Великої Вітчизняної війни, визволяючи Деражню. Побудовано сотні комунальних та індивідуальних будинків. Серед культурно-освітніх новобудов: Будинок культури, кінотеатр, середня школа, Будинок піонерів. Значно зросла сітка роздрісної торгівлі і громадського харчування. В селіщі працює 21 магазин, 2 чайни, 2 буфети, 3 їдальні. Розширилась сітка і поліпшилась зміст роботи медичних і культурно-освітніх закладів. Працює районна лікарня на 110 ліжок, диспансер на 70 ліжок, в яких трудиться 34 лікарі і 87 середніх медичних працівників.

В п'яти загально-освітніх школах 100 вчителів навчає понад 2 тис.учнів. В дитячому садку-яслах виховується понад 100 малят. 8 кожним днем докорінно відновлюється вигляд Деражні. Виникають нові вулиці, будови. Селище робить своїм ватником і зеленню.

Л і т е р а т у р а

1. Деражня. - В кн.: Українська Радянська Енциклопедія. Т.4. К., 1962, с.81.
2. Боротьба за владу Рад на Поділлі. Документи і матеріали. Хмельницький, 1957, 1937.
Деражня - с.50, 51, 81.
3. Гражданская война на Украине. Сборник документов и материалов. В 3-х т., 4-х книгах. Т.1. кн.1. К., "Наукова думка", 1967.
Деражня - с.522, 683, 688.
4. Деражня. Ювілейний перегляд районів. - "Рад.Поділля", 1967, 2 вересня.
5. Дубинський І., Шевчук Г. Червоне козацтво. /Історичний нарис/. К., Політвидав України, 1965.
Деражня - с. 58, 59, 125, 148.
6. Кошельник М. Це було в Деражні. /Селянський з'їзд в Деражні в травні 1917р./ До 50-річчя Радянської влади. - "Прапор лєнінізму", 1967, 30 травня.
7. Петров В.І. Комкор червоних козаків. /Про В.М.Примакова/. К., Політвидав, 1964.
Деражня - с.83, 84, 117, 118.
8. Поділля у Великій Вітчизняній війні. /1941-1945рр./. Збірник документів і матеріалів. Львів, "Каменяр". 1969.
Деражня - с.158, 218, 293, 301.
9. Подолян М. У Деражні на Поділлі. - "Україна", 1969, № 31, с. 4-8.
10. Українська РСР в період громадянської війни 1917-1920 рр. ВЗ-х т.Т.3. К., Політвидав України, 1970.
Деражня - с. 159, 360, 362, 420.

13 ЛИСТОПАДА

60 років з дня народження М.М.Володарського.

/ 1891 - 1971 /

Активний учасник боротьби за владу Рад, діяч більшовицької партії М.М.ВОЛОДАРСЬКИЙ народився в 1891 році 13 листопада в с. Острополі Старокостянтинівського району в сім'ї бідного ремісника.

У 14 років став революціонером. За політичну неблагонадійність його виключили з 6 класу Дубнівської гімназії.

Спочатку брав участь в організаціях Бунду і "Спілки". В 1908-1911 рр. вів революційну роботу серед ремісників і селян Волинської і Подільської губерній, був неодноразово заарештований.

У 1911 році ВОЛОДАРСЬКИЙ відбував заслання в Архангельській губернії. В роки заслання він багато читає, думає, вивчає революційну теорію, готується до справжньої боротьби.

В 1913 році, переслідуваний властями, М.М.Володарський емігрував до Америки, де продовжував революційну діяльність. Тут він вступав до Американської соціалістичної партії та інтернаціональної спілки кравців.

Після Лютневої революції в 1917 році М.М.ВОЛОДАРСЬКИЙ повернувся в Петроград, увійшов до організації "міжрайонців", агодом вступив до партії більшовиків.

У жовтні 1917 року - член Петроградського комітету РСДРП(б), член Ради робітничих і солдатських депутатів. Працює агітатором Петербурзького комітету.

Після Великої Жовтневої соціалістичної революції М.М.ВОЛОДАРСЬКИЙ - комісар у справах преси, пропаганди і агітації, редактор "Красній газети", делегат II-IV Всеросійських з'їздів Рад, член Президії ВЦК.

На цій роботі ВОЛОДАРСЬКИЙ проявив себе як послідовний борець за інтереси народу, ідеї Комуністичної партії.

Меншовики та есери люто ненавиділи М.М.ВОЛОДАРСЬКОГО за революційну стійкість. 20 червня 1918 року під час виборів до Петроградської Ради депутатів трудящих М.М.ВОЛОДАРСЬКОГО було підступно вбито.

Пам'ять про М.М.ВОЛОДАРСЬКОГО, великого друга народного і бійця Великого Жовтня, вічно житиме у серцях радянських людей.

Л і т е р а т у р а

Ленін В.І. Промова на мітингу в Сокольницькому клубі 21 червня 1918 року. - Твори. Вид. 4-е, т.27, с.404-407.
Про Володарського - с.405.

Володарский В. В кн.: Большая советская энциклопедия. Т.9. М., /1957/, с.107.

Володарський В. В кн.: Українська Радянська енциклопедія. Т.2., К., /1960/, с.564.

Володарский В. В кн.: Советская историческая энциклопедия. Т.3. М., /1963/, с.674.

Володарський В. В кн.: Радянська енциклопедія історії України. Т.І. К., /1969/, с.352.

Бабишин С. Революцією мобілізований. - "Світло Жовтня", 1966, 3 лютого.

Григорьев Я. и Парфенов Н. Володарский В Петрограде. /К 75-летию со дня рождения/. - "Нева", 1966, № II, с.149-151.

Гуменюк С. Борці за народну справу. /Володарський М.М./.- "Рід.Поділля", 1965, 12 січня.

Казakov Б. На батьківщині Володарського. /Ленінградські школярі в Острополі/. - "Рід.Поділля", 1965, 31 березня.

Рид Д. 10 дней, которые потрясли мир. М., Гослитиздат, 1957.
Про Володарського - с.79.

Панасов І. У школі - музей Володарського. /с.Остропіль Старокостянтинівського району/. - "Рід.Поділля", 1967, 30 квітня.

Якименко Ю. Слово про мужніх інтернаціоналістів. /Про революційну діяльність в США політичних емігрантів-більшовиків: М.М.Володарського, Ц.С.Шотова, С.С.Дибця і С.П.Воскова./ - "Дніпро", 1966, № II, с.III-III4.

Г Р У Д Е Н Ь

530 років з часу заснування Білогір'я

/ 1441 - 1971 /

До 1946 року селище міського типу Білогір'я мало назву Ляхівці. Нині - це центр Білогіроцького району. Розташоване воно на лівому березі р. Горинь. У селищі проживає 4,7 тисячі чоловік. На віддалі до трьох кілометрів од нього знаходиться залізнична станція Сужо-воля. З обласним центром Білогір'я має регулярний потічний і автобусний зв'язок.

Перша згадка про Білогір'я /Ляхівці/ відноситься до 1441 року. Саме у цей рік Литовський князь Свидригайло передав це поселення за справну службу Денисону Мукосійовичу.

На початку XVI ст. землі по Горині належали до володінь польського короля Сігізмунда I, який у 1520 році передав Ляхівці королеві Боні. Згодом вони переходять у власність великих земле-власників Сенют, котрі, як і попередні володарі, жорстоко пригно-чували і експлуатували місцеве населення. У відповідь на ці утиски в 1563 році тут спалахнуло одне з перших селянських повстань на півдні Волині.

У 1563 році Ляхівці одержують Магдебурзьке право, що сприяло деякому економічному пожвавленню, розвитку в ньому торговельної і ярмаркової діяльності. Наприкінці XVI - початку XVII ст. зусиллями полонених і місцевого населення серед ставку висипається острів, на якому згодом споруджується дерев'яна фортеця. З поселенням вона з'єднувалась перекидним містком. Цікаво, що багато пізніше, восени 1648 року, жителі Ляховець і довколишніх сіл боєм захопили фортецю, знищили шляхту і вирушили до Старокостянтинова, відтак приєдналися там до військ Б.Хмельницького. А ще через рік в районі Ляховець відбувся жорстокий бій між військами Б.Хмельницького і польською армією.

На початку XVIII ст. в межах Ляховець і довколишніх сіл час від часу спалахують селянські повстання. Боячись нових виступів пригноблених, новий власник поселення польський магнат Ю.Яблоновський споруджує в 40-50 роках на місці зруйнованого дерев'яного великий кам'яний замок.

У 1793 році, після другого поділу Речі Посполитої, Ляхівці приєднуються до Росії з складі Ізяславського намісництва, в 1795р. стають повітовим центром Подільської, а в 1796 р. Волинської губернії. Невдовзі Ляхівці переводяться в ранг волосних центрів. В 30-х роках XIX ст. поселення конфіскується і переходить у власність держави за участю його власника польського поміщика Л.Салегі у польському повстанні 1830-1831 рр. Згодом містечко перейшло в орбиту Волинського губернатора фон Галлера, а в 1869 році частина землі селян була передана в оренду поміщику Дрисову.

В 70-90 рр. XIX ст. спостерігається деяке економічне пожвавлення містечка: стали до ладу горілочний завод, 2 млини, 2 жорнодерні, щороку проводяться сім ярмарків. Мешканці Ляховець, крім сільського господарства, займалися різними ремеслами: виготовляли полотно, кожухи, чоботи.

Наприкінці XIX ст. в містечку посилюється процес класової диференціації селян, в середовищі якого утворюється промарець багаті куркульської верхівки. Обов'язкування основної маси селян, що значно посилюється на початку XX ст., в той же час зростає поміщицьке землеволодіння. Так, поміщику Борисову і поміщиці Колодін-Чесновській належало 2840 десятин землі. Цим і пояснюється те, що аграрний рух в 1905-1907 рр. тут спалихнув з новою силою.

Піддаючи жорстокій експлуатації жителів Ляховець, власті мало уваги приділяли розвитку освіти і культури в містечку. В 1860 році тут відкривається церковно-парафіальна школа, яка через відсутність коштів в 1873 році була закрита. І лише після багаточисленних прохачів мешканців відкривається однокласне народне училище. В 1902 році це училище було перетворено в двокласну сільську школу.

Не кращими були справи і з охороною здоров'я. Перша сільська лікарня в Ляхівцях відкривається в 1890 році в приміщенні Троїцької церкви. В 1910 році тут відкривається аптека. Напередодні першої світової війни в містечку працювало два лікарі і п'ять середніх медичних працівників.

Перемога Великого Жовтня підняла на боротьбу трудящі маси Ляховець. Уже в кінці 1918 року ліквідовано органи Тимчасового уряду, Центральної ради і оголошено Радянську владу. Проте перші соціалістичні перетворення були перервані навалюю австро-німецьких полчищ. Після краху іноземної інтервенції в грудні 1918 року територію Ляховець прибрала до своїх рук буржуазно-націоналістична Директорія.

В червні 1919 року поблизу Ляховець вела запеклі бої в петлюрівськими бандами Тарашанська бригада під командуванням В. Боженка. В листопаді 1919 року на зміну внутрішній контрреволюції сюди увірвалися білополяки. Весною 1920 року населення Ляховець виступило на боротьбу з іноземними загарбниками. На початку липня містечко було визволене особливою кавалерійською групою Першої кінної армії. У вересні білополякам знову вдалося захопити район Ляховець. Остаточо містечко було визволено в листопаді 1920 року.

Період мирного будівництва... В Ляхівцях створюється ревком і комітет незаможних селян, під керівництвом яких була націоналізована вся поміщицька, церковна землі і роздані селянам.

В березні 1923 року Ляхівці стають районним центром Шепетівської округи. В квітні цього ж року створюється партійна організація, яку очолив П. М. Лаврент'єв. Активну участь в громадсько-політичному житті Ляховець брала комсомольська організація, яка також була створена в цей час. За її участю відкривається народний клуб, при якому розгортають роботу гуртки художньої самодіяльності і бібліотека.

В грудні 1929 року в Ляхівцях створюється колгосп "Червоний плугатар". З року в рік міцніло артільне господарство. Якщо в 1935 році врожайність зернових з гектара становила 9,7 цнт., цукрових буряків 166, то в 1940 році відповідно 13,1 і 200.

Одночасно з розвитком колгоспного виробництва велика увага приділялась розвитку місцевої промисловості. В роки першої п'ятирічки організовується артіль по виробництву торфу, розгортають роботу дві багатогалузеві і мебльова артілі. В наступні роки стала процвітати артіль по виробництву крейді. В 1940 році підприємства місцевої промисловості, на яких працювало понад 90 робітників, випускали продукції на суму 3.8 млн.крб.

За роки довоєнних п'ятирічок значно зріс культурний рівень і матеріальний добробут трудящих Ляховець. В 1927 році було збудовано нове приміщення лікарні, в якій в 1940 році було 75 ліжок. Крім того, працювала тут поліклініка, санітарна станція, аптека, дитяча консультація. Діяли дитячі ясла на 40 місць.

Працювало 8 лікарів і близько 40 чоловік середнього медичного персоналу. В 1934 році було збудовано нове приміщення середньої школи. В 1940-1941 навчальному році в ній та семирічній школі навчалось 828 учнів, працювало 38 вчителів. З 1927 року в районному центрі почав працювати кінотеатр.

Велика Вітчизняна війна... 5 липня 1941 року Ляхівці були окуповані гітлерівськими загарбниками. Фашистські кати розстріляли понад 1000 жителів Ляховець і навколишніх сіл. За роки окупації було вивезено на каторжні роботи до Німеччини 180 юнаків та дівчат. Фашисти повністю зруйнували центральну частину містечка, культурно-освітні і медичні заклади перетворили в конюшні, пограбували колгоспне майно, худобу і зерно вивезли до рейху.

Трудячі Ляховець з перших днів окупації стали на шлях боротьби з гітлерівцями. В 1941 році тут створюється підпільна організація, яку очолює комуніст П.Ф. Скаловуб, а після його страти - комсомолец Д.Т.Котовський. Восени 1943 року в Ляхівцях створюється райком партії, яким керував комуніст Краменников.

В кінці 1943 року Ляховецькі підпільники влилися до складу партизанського з'єднання А.Одухи. 22 січня 1944 року партизани звільнили містечко від гітлерівських загарбників і втримували його до 5 березня, тобто до дня приходу радянських військ Першого Українського фронту.

Після визволення трудячі Ляховець з великим зав'язттю взялися за відбудову господарства свого селища. Протягом 1944-1945 років відновили діяльність культурно-освітні і медичні заклади, стали до ладу промислові підприємства.

В 1950 році відбулося об'єднання місцевих колгоспів. Через 8 років в результаті нового об'єднання було створено колгосп імені Б.Хмельницького, який став великим спеціалізованим і механізованим господарством. Колгосп має 4501 гектар землі. На його лазах в 1968 році працювало 28 тракторів, 9 комбайнів, 15 вантажних автомобілів, діяло 82 електродвигуни.

Врожайність зернових культур в 1967 році становить 23,3 центнера з гектара, цукрових буряків 385 центнерів. Значно збільшилося виробництво продуктів тваринництва. В 1964 році на 100 га сільськогосподарських угідь було вироблено 104 центнери м'яса. Надой молока на кожну корову становили 3.127 кг. Зростають грошові прибутки. В 1958 році вони становили 128 тис.крб., в 1967 році - 298 тис.крб.

Післявоєнні роки відзначаються далішим розвитком місцевої промисловості. В 1951 році стала до ладу майстерня капітального ремонту машин, в 1958 році на її базі відкрито ремонтно-механічний завод, на якому працює 137 робітників. В "Міжколгоспбуді" трудиться близько 400 робітників. В селищі діє комбінат побутового обслуговування, харчкомбінат, рембуддільниця, друкарня, електростанція, хлібоприймальний, буякоприймальний пункти.

Зросла сітка торговельних підприємств. Тут до послуг трудящих 27 магазинів і закладів громадського харчування.

Поліпшилося медичне обслуговування населення. В районній лікарні працює 27 лікарів і 88 середніх медичних працівників. Крім лікарні на території селища є 2 фельдшерсько-акушерських пункти, родильний будинок, поліклініка, санепідстанція, пункт швидкої допомоги, аптека.

Значних успіхів досягнуто в галузі народної освіти і культури. Тут працює 2 середні і 4 початкових школи, а також робітнича заочна школа. В селищі діє районний Будинок культури з стаціонарною кіноустановкою і 2 робітничі клуби. В 2 районних бібліотеках нараховується близько 50 тис. книг, обслуговується 4 тис. читачів.

З кожним роком зростає і краснішає Білогір'я, мальовниче селище на лівобережжі Горні.

Л і т е р а т у р а

1. Білогір'я - В.кн.: Українська Радянська енциклопедія. Т.І. К., 1960, с.565.

2. Баранович А.М. Україна на шляху до остаточної свободи в середині ХІІІ століття. М., 1959.

Ляхівці /Білогір'я// - с.36, 106, 134.

3. Білогір'я - "Рад.село", 1966, 8,10,13 грудня.

4. Гуменюк С., Мещини А. Хмельницька область. Путівник.
Львів, "Комоніар", 1969.

Білогір'я - с. 27, 138.

5. Косак В. За рідне Білогір'я. - "Рад.село", 1967,
21 вересня.

З М І С Т

		Ст.
Січень	560 років з часу заснування снт. Летичева.	1
26 лютого	50 років з дня заснування Кон"янець-Подільського подінституту ім. Затонського.	6
Березень	50 років з дня заснування Кон"янець-Подільського с льськогосподарського інституту.	9
14 березня	50 років з дня народження С.д. Козака	11
16 березня	100 років з дня народження М.Г. Бурачка	13
23 квітня	80 років з дня народження О.В. Богрін	21
Травень	70 років з дня заснування бібліотеки ім. М. Острівського	22
26 березня	410 років з дня заснування Старокостянтинова	15
Черпень	30 років з часу організації підпілля проти німецько-фашистських загарбників	25
30 липня	85 років з дня народження Г.С. Вереського	28
Серпень	730 років з часу повстання в Почивві	30
Серпень	825 років з часу заснування Меджибожа	31
Листопад	540 років з часу заснування снт. Дерожні	35
13 листопада	80 років з дня народження М.М. Володарського	38
Грудень	530 років з дня заснування Білогір"я.	40

~~40~~ 25,00

